

Un model românesc al raporturilor cultură - comunicare

Adrian Lesenciuc

Viziunea românească asupra raporturilor cultură-comunicare este singulară și se datorează în foarte mare măsură lui Blaga. Aici limbajul aparține unui prim orizont al concretului, al „lumii date” și nu celui de-al doilea, al misterului, care ține de sfera metaforicii limbajului (realizată cu mijloace de limbaj). Splendidă este această mutație blagiană a problematicii metaforei lingvistice – ceea ce stă la baza extinderii în exterioritate a „poeticii culturii” ca *possibilia* – din planul condiționărilor istorice, psihologice și sociologice în plan antropologic. Metafora, în sens blagian, devine „organ de redare indirectă, instantanee a concretului”, Blaga devenind singular în propunerea celei de-a doua funcții metaforice fundamentale, situate în sfera *translingvistică* (în fapt, o sferă *supra-sau metalingvistică*) a creativității poetic-culturale, diferită de funcția lingvistică „expresivă” sau „plasticizantă”. Această nouă funcție este funcția revelatorie a metaforei translingvistice, subliniind că, spre deosebire de metaforele plasticizante, cele revelatorii „anulează înțelesul obișnuit al faptelor, substituindu-le o nouă viziune”. Actul revelatoriu blagian devine apropiat ca sens concepției integraliste a „creației de lumi posibile”, dar o depășește prin posibilități. Limbajul trăiește, în planul culturii, pe două paliere separabile prin benzi energetice interzise. Pe primul palier, al metaforei expresive, plasticizante, suntem în plină lume a limbajului și al raporturilor de intercondiționare clasică cultură-comunicare. Pe cel de-al doilea palier, metafora revelatorie, cu rol de creare de

lumi, ne poziționează în „nucleul oricărei creații de cultură”, într-un orizont supralingvistic (sau translingvistic), în care fapta de cultură devine semn reflectând o realitate culturală, dar și schimbarea culturală însăși.

În limitele metaforei cuantice, trecerea de pe o bandă energetică pe nu este imposibilă, dar presupune condiționări energetice particulare. Transgresiunea orizontului experiențial este posibilă, cu mențiunea că în limitele noului orizont legitatea funcționalității în „lumea dată” este abolită. Noile norme – în termenii blagieni radicali – sunt cele ce dau măsura mutației ontologice necesare definirii ființei umane în orizontul ființei culturale. Concepția blagiană, unică nu doar în spațiul cultural românesc, este în măsură să răstoarne perspectiva ulterioară a lui Eco conform căreia semiotica se poate substitui antropologiei și, mai grav, interpretând pe noile coordonate ale definirii orizonturilor cunoașterii, domeniul translingvisticii culturale poate fi interpretat și înțeles în orizontul prim, al limbajului. Ar fi necesar, spre a răspunde provocării lui Eco, să instituim o semantică integrală, care să cuprindă și orizontul semantic culturale, al metaforei revelatorii. Această semantică ar fi, astfel, în măsură să răspundă nevoii de punere împreună a semnului cultural cu actul comunicării propriu-zise, dar ar fi operatorie doar pe nivelul secund de semnificare în proiecție barthesiană, doar în acel teritoriu în care cultura însăși devine semn sau conținut semnificant, posibil a fi angajată pe un arc hermeneutic superior.

Prin urmare, demistificarea, acțiunea acceptată a fi cu caracter revelatoriu – în semiotica încapsulată în primul orizont blagian –, ar conduce la o închidere a buclei semnificării, la o întoarcere la primul nivel, al denotației. Demistificarea sfârșește însă într-o repetiție, într-o întoarcere continuă pe mereu același palier de plecare, fapt pentru care semiotica (în înțelesul său de știință a semnelor) se închide printr-o știință a semiologiilor, fiecare împovărând determinarea semnificațiilor cu un întreg imaginar (Barthes). Diferența fundamentală între interpretarea blagiană și cea

barthesiană este de natura sensului. Dacă la Barthes deplasarea demersului hermeneutic într-o altă arie de interpretare se realizează în sens negativ, prin apel la teoria textului, care instituie „moartea” limbajului, o scriitură amodală, jurnalistică, „la gradul zero”, care începe să devină act lucid de comunicare – comunicare fără rest, o copie plată a limbii în forma ei canonică, o copie a *schemei* hjelmsleviene –, la Blaga se produce în sens pozitiv, prin apel la mutația ontologică, prin circumscrierea limbajului în sfera faptelor de cultură și a metaforelor revelatorii. *Geneza metaforei și sensul culturii* nu trebuie în eleasă reductiv, metaforologic – intenția blagiană nu a fost, așadar, de a crea tipologii funcționale – ci trebuie adusă, în orizontul misterului, spre o interpretare superioară, a raporturilor limbajului reformat, în care sunt utilizate metaforele ca organe (și nu instrumente!) de redare a concretului, Blaga însuși îndrumând spre înțelegerea rolului potențator al „semnificației faptelor”.

Semnificația faptelor nu se rezumă nici la înțelesurile izvorâte din forța ilocuționară a acțiunii comunicative, cum nu se limitează nici la semantica factualității discursive care presupune tratarea funcțional(ist)ă a procesului metaforic. Pe acest palier, al designării, al semnificației faptelor, individualul este aproape exclus. Limbajul care excede palierul semnificației lingvistice se redefinește după regulile unei alte semiotici, intraductibile cultural, cum ar spune relativistii. Modelul blagian este sugestiv: dacă pe palierul semnificării individualul și deschiderea sa absorbantă sunt elemente supuse analizei de factură etnopsihologică, pe palierul designării rolul individualului este scăzut. Cultura, ca organism, se manifestă în raporturile cu exterioritatea prin apel la ceea ce a fost engramat interior prin experiențele individuale, prin ceea ce și în „mileniul mut” a însemnat, în marginal, permisivitate comunicațională, reducerea barierelor de comunicare, construcția unui univers multisenzorial al deschiderii nonverbale. Matricea spirituală a culturii române engramează, așadar, deschiderea spre comunicarea interculturală.

Pagina 10 (Apeductul Christian Kertsch):

Radu Dincă, *Zări și etape*

Cristian Ungureanu, *Râsul de mai târziu*

Traseul de lectură:

